

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

אין לעין בעלון זה בשעת התפילה

פְּרִשְׁת חַיִּי שָׁרָה

יציאת השבת:

17:20

ירושלים: 17:20

כב' חשון תשע"ח

הפטרה: והמלך דוד זקן
יציאת השבת ר"ת 17:45

גיליון 455

כניסת השבת:

16:10

ירושלים: 16:07

בִּי הַגְדֵּלֶתְ חֶסֶדְךָ עָלַי

הרב עמוס שושן - רב ישיבת רכס פוריה

בפרשה אנו קוראים על השידוך המתקשר ביותר בהיסטוריה העולמית, שהרי התנ"ך הוא הספר הנפוץ ביותר בעולם והמודפס ביותר בעולם! מה לומדים מהסיפור המפורט הזה? הרי כבר חכמנו העירו: "יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים". ובאמת גם שיחת עבדי אבות מלמדת אותנו הוראות הלכה למעשה וגם היא בבחינת תורה! אליעזר מלמד אותנו מה חשוב באמת לבדוק כדי לשאת אישה.

אמנם בתלמוד מובא כי אליעזר שאל שלא כהוגן, אך נענה כהוגן ונודמנה לו רבקה. אך נראה כי גם בתנאי שמעמיד אליעזר יש הגיון ולכן הוא נענה כהוגן. אליעזר יודע כי התכונה המרכזית בבית אברהם היא החסד והוא מבקש מהקב"ה שיהגוג בו מידה כנגד מידה. "ועשה חסד עם אדוני אברהם". ואכן הוא מבקש "והיה הנערה... חסד עם אדוני". אליעזר מבקש מרבקה: "הגמליני נא מעט מים מכדך". והנה היא עונה מידי: "שתה אדוני". ורק לאחר שהוא מסיים לשתות, היא עונה: "גם לגמליך אשאב עד אם כלו לשתות". לכאורה, כבר כאן היה צריך אליעזר לתת לה את הצמידים והזהב. מדוע אליעזר מתמהמה, עד כדי כך – שכתוב שהוא: "משתאה... אם לא". היא ענתה את התשובה הנכונה, נתנה לו לשתות מים וגם משקה את הגמלים – ממש כמו שביקש, מה עוד חסר?! ואולם רבקה אמרה על השקאת הגמלים – "עד אם כילו לשתות!" וזה עדיין לא התקיים. אם רבקה היתה משקה מעט את הגמלים היה מתברר שהיא אשת חסד, אך לא עומדת בדיבורה המלא! והרי "צדיקים אומרים מעט ועושים הרבה", נלמד מאברהם אבינו. ולכן היה אליעזר עומד ומחריש – ורק "ויהי כאשר כילו הגמלים לשתות", הוא לוקח את הזהב ומניח עליה, כאן כבר אין מקום לטעויות.

אמנם רש"י פירש: "משתאה – משתומם... אבל אינו יודע אם ממשפחת אברהם היא אם לאו". ואולם מכך שנתן לה את הצמידים והזהב קודם ששאל אותה בת מי את, משמע: שרצה לראות שהיא מקיימת את דבריה לחלוטין. ורש"י עצמו פירש "ויאמר בת מי את – לאחר שנתן לה את הזהב והתכשיטים שאלה, לפי שהיה בטוח בזכותו של אברהם שהצליח ה' דרכו". העושה חסד – ה' גומל עמו חסד...

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנזקקים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריה מספר חשבון: 123459

מערת המכפלה

מערת המכפלה היא אחד המקומות המקודשים לעם ישראל. התורה מתארת באריכות את אברהם אבינו קונה את מערת המכפלה בכסף מלא, למרות המערערים על כך.

מערת המכפלה בחברון, היא אחד המקומות הקדושים ביותר בארץ ישראל. זו אחוזת הקבר שרכש אברהם למשפחתו אחרי מות שרה (בראשית כ"ג, ח'-י"ז), ובהמשך קברו שם יצחק וישמעאל את אברהם (בראשית כ"ה, ט'). לאחר מכן הייתה המערה למקום מנוחתם האחרונה של כל האבות והאימהות למעט רחל, שנקברה ליד בית לחם.

המבנה שמעל לקבר מדהים בממדיו, במורכבותו ובעתיקותו. הוא מוקף קירות עצומים שהקים הורדוס לפני 2,000 שנה, בעוד שאולומותיו הפנימיים הם שילוב של אדריכלות ביניימית, ערבסקות ממאות מאוחרות יותר ובתי כנסת שהוקמו אחרי חידוש החיים הקהילתיים היהודיים בעקבות מלחמות ששת הימים. באחת מפנינות האולם הגדול ביותר, שם נמצאים ציוני קברי יצחק ורבקה דמויי הבית, עומדת כיפה מעל פתח קטן המוליך אל מערת המכפלה עצמה. באולם נוסף, קטן יותר נמצאים ציוני קברי אברהם ושרה ומעברה האחר של החצר הפתוחה נמצאים ציוני קברי יעקב ולאה.

מערת המכפלה שוכנת בליבה של חברון היא, נקתה ע"י אברהם אבינו מעפרון החיתי לפני כ- 3700 שנה, ולמעשה זו האחיזה הראשונה של יהודי בארץ ישראל. ריח ניחוח של גן עדן שבקע ממערת המכפלה, הביא את אברהם אבינו להחלטה שזה המקום לקבור בו את שרה אישתו.

במערת המכפלה קבורים 4 זוגות: אדם וחווה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה ויעקב ולאה. מערת המכפלה על שום כפילות הזוגות הקבורים בה ומפני כפל המערות.

מערת המכפלה נתגלתה לאדם הראשון כשראה אור אחד יוצא מגן עדן שממנו גורש, ורצה להקבר שם. מקור אחר מספר שבשעה שבא אדם הראשון לקבור את אשתו חווה הריח מריחות גן עדן. מספר רמזים בתנ"ך מעידים שאף משה רבינו הועתק למערת המכפלה לאחר מותו. לפי המדרש גם ראשו של עשו קבור במערת המכפלה... לפי ספר הזוהר, מערת המכפלה היא מעבר לנשמות הצדיקים מהעולם הזה לעולם הבא שעוברים דרך פיתחו של גן עדן. כלב בן יפונה בא לחברון להתפלל ולבטל את עצת המרגלים, דוד מלך בחברון.

הבניין שמעל מערת המכפלה הוא אחד המונומנטים הנאים ביותר מתקופת בית שני שנשתמר בשלמותו ובמלוא הדרו. מכיוון שהסגנון דומה לשער בניניו של הורדוס סוברים שגם בניין זה נבנה על ידי הורדוס, אך יש שסוברים שבימיו של הורדוס הבניין כבר עמד על תילו.

הבנין עומד כמעט שלם ופעיל 2000 שנה, נבנה ע"י יהודים, למען תפילת יהודים, 600 שנה לפני הופעת האיסלם. לאחר חורבן בית שני- כיבוש ע"י הביזנטים (נוצרים), הערבים (מוסלמים), הצלבנים (נוצרים), הממלוכים (מוסלמים) אשר אוסרים על יהודים להתפלל במערה, ומגבילים אותם למדרגה השביעית, עד שנת 1267. בכל אותה תקופה כולל היום לא הורשו יהודים להקים בית כנסת במקום.

מערת המכפלה

בכל הדורות עלו יהודים (ובניהם גדולי דור) מכל קצוות תבל לפעמים תחת יסורים על מנת להשתטח על קברי אבות. במאה ה' (638, תקופת הביזנטים) היתה רעידת אדמה בארץ שהחריבה ערים שלמות ואף הזיזה מספר אבנים ממקומם בצידה הדרומי של המערה.

ב1967 שוחררה חברון בידי צה"ל, תושבי העיר נכנעו ללא קרב, יתכן בשל החשש מנקמת היהודים על פרעות העבר.

המבנה מעל מערת המכפלה הוא דגם מושלם וקטן של הר הבית מידותיו: 350x60 מ', גובה החומה הדרומית 20 מ' ועובי קירות החומה מתקרב ל' 3 מטר. בחומה הצפונית מזרחית נמצאת אבן שארכה 7.5 מ' ומשקלה 400 טון. למרות פארו של הבניין שמעל מערת המכפלה, ערכה של המערה עולה לעין שיעור על ערכו הארכיאולוגי של הבניין.

הידיעות הממשיות על המערה עצמה הן מועטות ביותר. ידוע שיש שני אפריזונים מקבילים אחד לשני באולם יצחק אשר שניהם מתחברים למערה תת קרקעית אחת ובתוכה מערה נוספת וכנראה שיש גם מערה שלישית.

בדור האחרון הועלה מעט מסך המיסתורין ונתגלו מספר עובדות על המכלול התת קרקעי. משה דיין שילשל את מיכל ארבל שהיתה ילדה דקת-גו דרך "פתח הנרות" בקצהו של אולם יצחק, פתח שרוחבו 28 סמ'. הילדה גילתה חדר תת קרקעי ובו שלוש מצבות. אל החדר מוליך מסדרון צר שאורכו כ-16 מ' ומוביל ליציאה אחרת שנחסמה.

לפני מספר שנים, בחודש אלול, בשיואן של תפילת סליחות, הצליחו מדריכי "מדרשת חברון" להערים על אנשי הוואקף המוסלמי ששמרו על המקום. אך יצאו למספר דקות בגלל הרעש שעוררו המתפללים היהודים עם השופרות, וקבוצת המדריכים ובניהם נועם ארנון, השתלשלו פנימה. הם חשפו מערה כפולה, שממנה נושבת רוח פרצים ואשר זהה למערות הקבורה מתקופת האבות, המצויה מתחת ל"ציון קבר אברהם אבינו". המערות מלאות כיום בעפר כמעט עד מלא גבהן, השרידים מתקופת האבות טמונים עמוק, אך על גבי מילוי העפר נתגלו שברי עצמות וחלקי כלי חרס שונים מתקופת מלכי יהודה, לפני כ-2900 שנה. לכהנים אסורה הכניסה למערה, שכן במשך השנים נקברו בה עשרות יהודים.

ניתן לומר שככל שרחב היקף הידיעות שבידינו על מערת המכפלה, כך נעלמת היא ועוטה סוד. לתוך תוכה של המערה בה נחים האבות והאמהות, לא נכנס, כנראה, אדם מעולם ולפיכך עדיין רב בה המכוסה והעלום על הגלוי והידוע.

הלכות הספד המת

א. מצווה גדולה להספיד את המת כראוי, וכמו שנאמר (בראשית כג, ב): **"וַיָּבֵא אֲבֶרְהָם לְסָפֵד לְשָׂרָה וּלְבִכְתָּהּ"**. ואמרו חכמים (שבת קה, ב): **"כל הבוכה על אדם כשר מוחלין לו על כל עונותיו"**. ואפשר אולי לבאר, כי זה שבוכה על אדם כשר מראה בעצמו שהוא יודע מה טוב ומה רע, וידיעה זו מגיעה עד חדרי נפשו, וממילא מתברר כי אינו מסכים ומשלים עם חטאיו, והרי הוא בבחינת בעל תשובה אמיתי.

ב. ועניין ההספד הוא להרים את הקול ולעורר את הציבור לבכי, וכפי שאמרו חכמים (ברכות ו, ב): **"אגרא דהספדא דלויי"**, היינו שכר ההספד הוא הגבהת קול הבכי. וכן ביקש רב מרב שמואל בר שילת, שאחר פטירתו יתאמן בהספדו כדי שיתעוררו המשתתפים לבכי (שבת קנג, א). ההתעוררות לבכות על אדם כשר שנפטר מעוררת את הציבור לתשובה, וגם מועילה להרבות את זכויות הנפטר, שעל ידי הספדו התעוררו לתשובה.

ג. אם הנפטר תלמיד חכם, צריך להיזהר כפליים בהספדו, ואמרו חכמים (שם): **"כל המתעצל בהספדו של חכם, ראוי לקוברו בחייו, ואינו מאריך ימים"**. והטעם, שאם אינו יודע להעריך את התורה והמצוות, אינו יודע את ערכם של החיים, ועל כן אין ראוי שיאריך ימים.

ד. כיוון שקשה לדייק באמירת השבחים, מוטב להוסיף בשבחים מאשר לגרוע (ערוה"ש יו"ד שמד, ו). אבל אסור להגזים בשבחו של הנפטר בדברים שאין בו. וכל מי שמפריז בשבחו של הנפטר, הרי הוא גורם רעה לעצמו ולמת (שו"ע יו"ד שמד, א).

ה. הטעם שמענישים את הספדן שמפריז בשבחו של נפטר הוא, שכאשר משבחים אנשים רעים כמו שמשבחים טובים, נעשים הצדיקים שווים בעיני הבריות לרשעים, והאמת נעדרת. וגם המת ששבחו אותו יותר מדאי נענש, שמתוך כך מודקקים בשמיים יותר בדינו, וכל שבח שאמרו עליו נעשה לו כמזכרת עוון.

ו. מי שאין בו מעלות, אבל סבל יסורים בחייו או במותו, מזכירים יסוריו, ובזה מעוררים את הציבור להצטער ולבכות עליו (עיין מו"ק כח, ב). על חכמים מזכירים חכמתם, ועל חסידים מזכירים חסידותם.

(ע"פ פניני הלכה).

לעילוי נשמת אמו"ר רבי יצחק שושן זצ"ל - נלב"ע יב' תמוז תשע"ז

עלון זה מוקדש:

לרפואת: אברהם ולאח ציטרון. שרה בת שמחה. מרים יהודה. ציפורה ויהושע לוי. ביבה אלימלך. ישי הלוי. עור בן עישה. תקוה בת עזיזה. אלגרה בת ג'אן. מויל בת ענולה. אברהם בן רחל. הראל בן אביגיל. יהודה גל. אילנה בת סליחה. ישי ורחל לוי. חנה בת זוהרה. מיטל מוריה אדרי הי"ו. לחתונת נעדי צה"ל ושבוייו ובהם: אורון שאול. הדר גולדין. גיא חבר. רון ארד. זכריה באומל. יהודה כץ. צבי פלדמן. יהונתן פולארד הי"ו. לעילוי נשמת: הגר"ע יוסף זצוק"ל. הגר"מ אליהו זצוק"ל. רבי מסעוד מלול זצ"ל. רבי יצחק שושן זצ"ל. רבי יעקב שושן. הרב שלמה צורף. יונה יונה. סופר מנחם. אליאור קדושים. הרב אברהם צוקרמן. יצחק עמירה. נדיר נחום. ניסים כהן. רובי צעדי. יצחק בן מויל מורח. מרדכי ומשה מורח. ישראל אברהם נתן. ראובן אלון בן נוסיה. יצחק ועמרם אטיאס ר' חיים אוהנעס. לוי יצחק אמדדי. אורן מועלם. אליהו טייטל. דוד חגי'ג. דוד גרוסברג. יואל דללי. עמוס דמרי. סימנטוב משה יהודה. ישראל בן נגרה. רבי דוד הכהן. ישראל בן שושנה. נעים משה. אהרן מורח. יצחק ושמוחה אילון. ניסים וסוליקה שושן. יצחק ולאח אסטרונ. נדירה שמעון. מנירה לוי. אסתר בת תורא. אסתר חוד. חנה יצחק. דרש פונק. אליהו בת פריחה. תרצה וידון. אסתר בת זוהרה. אסתר וענבר נחום. מרים וענש. עזיזה עמוס. רות יעקב. חיה רחל לוי. נעימה בת מלודה. לאויה מדר. זוהרה בת חנה. עליזה כהן. שרה אליאל. יוסבד ועקנין. עישה דהן. ברכה סופר. רותי אגיל. סבטלה בת אולגה. אסתר איבגי. כמיוס דידי. ולע"נ: הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שגדור, שושנה רוזה, רפאל פריצי, וציציליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד.

לע"נ: עפרה בן אבן. החייל לירון יהודה. סימנטוב משה יהודה. אוסיף ברום. יוסף כהן ז"ל.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה